

Multikulturní výchova a vzdělání

Evropská dimenze ve vzdělání, současný přístup k řešení otázek multikulturní výchovy a vzdělávání u nás, strategie ve vzdělávání minorit se zaměřením na romské etnikum.

Evropské školní kurikulum, vzdělávací standardy

Čtyři pilíře vzdělávání (UNESCO):

- **Učit se poznávat** – člověk se učí učit. Přináší člověku pocit spokojení z toho, že získává poznatky. Rozvoj koncentrace, paměti a myšlení.
- **Učit se jednat** – vztahuje se k akční gramotnosti. Schopnost člověka získané informace aplikovat do praxe. Schopnost komunikovat, zvládat konfliktní situace.
- **Učit se žít mezi lidmi** – poznání sebe sama s současně i porozumění lidem a poznání lidí kolem sebe. Umět jednat tolerantně, vzájemně se obohacovat. Tyto dovednosti jedinec získává především v rodině, ve školním prostředí. Tam začíná realizace evropské dimenze ve vzdělání, buduje se porozumění mezi národy, vtaž k menšinám.
- **Učit se být** – naučit jedince žít mezi lidmi, ale také být sám sebou, rozumět si. Umět si stanovit priority, dokázat se sám rozhodnout, volit mezi několika cíli, nést odpovědnost sám za sebe.

Evropské školní kurikulum, vzdělávací standardy

Učení zahrnuje tři základní oblasti:

- **Kooperační učení** – je práce v týmu. Přináší vyšší efektivnost v kognitivní oblasti a hlavně přispívá k rozvoji sociálních kompetencí jedince. Žáci nejsou v procesu učení na sobě závislí, ale spolupracují. Uvědomění si kolektivu, zvyšuje soudržnost třídy. Toto vyučování pozitivně ovlivňuje klima školy a je přípravou pro projektovou výuku. Je náročný na přípravu učitele.
- **Projektové vyučování** – projekt by měl být připraven týmem učitelů, jeden z nich odpovídá za realizaci; stanovují se cíle projektu, práce na projektu by měla být realizována mimo třídu, školu – setkávání se světem. Musí se vycházet ze zájmu žáků. Každý projekt má vždy fázi motivace, realizace, evaluace. Lze ho zavádět současně s kooperativním vyučováním. Velký vliv má osobnost učitele a klima školy. Základními technikami jsou brainstorming a další metody. Důležité je následné hodnocení žáků – často probíhá formou slovního hodnocení, klade důraz na sebehodnocení žáků.
- **Hry** – přispívají ke zdárnému multikulturnímu vzdělávání. Má silně motivující účinek. Často se pracuje pomocí simulační hry – často rolové hry, hry s počítačem. Důležité je zde uplatnění dramatické výchovy.

Česká republika

- Koncepce vzdělávání se přizpůsobuje požadavku evropské společnosti, které vycházejí z individuálních a společenských potřeb.
- **Školský zákon:**

Vyučovací jazyk a vzdělávání příslušníků národnostních menšin

§ 13

Vyučovací jazyk

- (1) Vyučovacím jazykem je jazyk český.
- (2) Příslušníkům národnostních menšin se zajišťuje právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, a to za podmínek stanovených v § 14.
- (3) Ministerstvo může povolit vyučování některých předmětů v cizím jazyce.
- (4) Ve vyšších odborných školách může být vyučovacím jazykem cizí jazyk.

Školský zákon

• § 14 **Vzdělávání příslušníků národnostních menšin**

- (1) Obec, kraj, popřípadě ministerstvo zajišťuje pro příslušníky národnostních menšin **vzdělávání v jazyce národnostní menšiny v mateřských, základních a středních školách**, a to v obcích, v nichž byl v souladu se zvláštním právním předpisem zřízen **výbor pro národnostní menšiny**, pokud jsou splněny podmínky stanovené tímto zákonem.
- (2) **Třidu** příslušného ročníku **mateřské školy** lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně **8 dětí** s příslušností k národnostní menšině, **třidu základní školy** lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně **10 žáků** s příslušností k národnostní menšině; mateřskou školu nebo základní školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 12 dětmi nebo žáky s příslušností k národnostní menšině v jedné třídě.
- (3) **Třidu** příslušného ročníku **střední školy** lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně **12 žáků** s příslušností k národnostní menšině; střední školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 15 žáky s příslušností k národnostní menšině.
- (4) Při organizaci vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlížejí obce, kraje, popřípadě ministerstvo k dostupnosti tohoto vzdělávání. Vzdělávání v jazyce národnostní menšiny může zajistit i svazek obcí, popřípadě se na způsobu zajištění, včetně financování, mohou dohodnout obce mezi sebou, popřípadě obec s krajem.
- (5) Nejsou-li splněny podmínky uvedené v odstavcích 2 a 3, může ředitel školy se souhlasem zřizovatele stanovit ve školním vzdělávacím programu **předměty** nebo jejich části, v nichž se vzdělávání uskutečňuje **dvojazyčně**, a to jak v českém jazyce, tak v jazyce národnostní menšiny.
- (6) Ve školách se vzděláváním v jazyce národnostní menšiny se vydávají vysvědčení, výuční listy, diplomy o absolutoriu dvojazyčně, a to v jazyce českém a v jazyce národnostní menšiny.

Školský zákon

- **§ 20 Vzdělávání cizinců**
- (1) Občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám podle tohoto zákona za stejných podmínek.
- (2) Osoby, které nejsou uvedeny v odstavci 1, mají za stejných podmínek jako občané Evropské unie přístup:
 - a) k základnímu vzdělávání, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, pokud pobývají na území České republiky,
 - b) ke školnímu stravování a k zájmovému vzdělávání poskytovanému ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání v pravidelné denní docházce, pokud jsou žáky základní školy, odpovídajícího ročníku střední školy nebo odpovídajícího ročníku konzervatoře,
 - c) ke střednímu vzdělávání a vyššímu odbornému vzdělávání, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, pokud pobývají oprávněně na území České republiky,
 - d) k předškolnímu vzdělávání, základnímu uměleckému vzdělávání, jazykovému vzdělávání a ke školským službám podle tohoto zákona, pokud mají právo pobytu na území České republiky na dobu delší než 90 dnů, popřípadě pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, azylanty,
- osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany.
- (3) Osoby uvedené v odstavci 2 písm. c) a d) se stávají dětmi, žáky nebo studenty příslušné školy nebo školského zařízení za podmínek stanovených tímto zákonem, pokud řediteli školy nebo školského zařízení prokáží nejpozději při zahájení vzdělávání nebo poskytování školských služeb oprávněnost svého pobytu na území České republiky. . .

Školský zákon

§ 47 Přípravné třídy základní školy

- (1) Obec, svazek obcí nebo kraj mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí.
- (2) O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.

Mateřská škola

- Prvky multikulturní výchovy jsou aplikovány již od **mateřské školy**, jejímž úkolem je **kompence** vývojových nerovnoměrností u dětí z rozdílného sociokulturního či jazykového prostředí.

Základní škola

Získává se zájem žáků o poznávání různých států a regionů, jejich kultur a tradic, vytváří se tolerantní postoje k různým národům a náboženstvím.

Prvky multikulturní výchovy jsou zařazovány

- do projektové výuky, kde žáci poznávají různé národní kultury, rozvíjí se citlivost ke kultuře evropské i mimoevropské,
- v předmětech vlastivěda, přírodověda, občanská výchova, zeměpis, dějepis, prvky multikulturní výchovy jsou dále začleněny do předmětů český jazyk a cizí jazyky, dramatická výchova, komunikační výchova uplatňovaná v rámci předmětu český jazyk.

Gymnázia a SOŠ

- Předmět **Základy společenských věd**, obsahuje prvky přístupu k problematice rasové diskriminace, extremismu, xenofobie, otázky náboženského vyznání, jiné nesnášenlivosti.
- V rámci odborného středoškolského vzdělání se prvky multikulturní odrážení v rámci společenskovedního vzdělávání, osvojování poznatků o rasismu, náboženských předsudcích, problematice nacionalismu.

Multikulturní výchova

Tématické okruhy:

- **Kulturní diference** – respektování zvláštností různých etnik
- **Lidské vztahy** – tolerantní vztahy, spolupráce s lidmi bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost
- **Etnický původ** – rovnocennost všech etnických skupin a kultur
- **Multikulturalita** – význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání
- Princip sociálního smíru a solidarity

Přínos multikulturní výchovy

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností:

- poskytuje základní znalosti o různých etnikách,
- rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti,
- učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin,
- rozvíjí schopnost tolerance k jiným sociokulturním skupinám,
- rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti,
- znalost terminologie – kultura, etnikum, národnost, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, netolerance.

Přínos multikulturní výchovy

V oblasti postojů a hodnot

- pomáhá vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám,
- napomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu,
- stimuluje a ovlivňuje jednání a hodnotový systém žáků,
- vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu,
- učí vnímat se sebe sama jako občana.

**Vzdělávání minorit
se zaměřením na romské etnikum**

Možnosti a strategie vzdělávání minorit se zaměřením na romské etnikum

Je lepší investovat do vzdělání romské populace než zajišťovat sociální služby.

Romská otázka je záležitostí dvou politik

- školské,
- sociální.

Vzdělání je nutným předpokladem k vzestupu romského etnika a jeho integrace do společnosti.

Mateřská škola

- **Navazuje na působení rodiny.**
- **Nabízí dítěti sociální zkušenosti, základní poznatky o životě.**
- **Doplňuje a rozvíjí oblasti, které rodina není schopna poskytnout/ v čem nefunguje.**

Jen malé množství romských dětí navštěvuje MŠ.

Přechod MŠ – ZŠ

**Připravenost romského dítěte na
povinnou školní docházku:**

**zajištěna zřízováním přípravných tříd pro
děti se sociálním znevýhodněním.**

Třídy jsou zřízovány při základních a při
mateřských školách.

Základní škola

- specifické podmínky,
- více času na osvojení vědomostí a dovedností,
- individuální přístup, především na počátku školního vzdělávání a později při přechodu na druhý stupeň,
- kladný vztah ke škole, zájem o učení,
- rozhodující role učitele (navázat kontakt s dětmi, ale i s jejich rodiči, vytvořit vzájemný vztah důvěry, uplatňovat prvky multikulturní výchovy),
- důležité je respektovat romské děti s jejich etnickou, kulturní a sociální odlišností.

Vzdělávání romské populace

Aktivity vyvinuty v šesti oblastech:

- **Podpora škol** – speciální třídy, asistenti ve třídách, mobilní učitelé, kteří jsou specializováni na romskou problematiku.
- **Podpora učitelů, žáků a rodičů** – aktivity informační, přípravné, vzdělávací a přímá pomoc.
- **Pedagogické prostředí a pedagogické materiály** – zahrnují různé formy pedagogického dohledu.
- **Učitelé, jejich počáteční a další vzdělávání** – vznikají zvláštní centra pro přípravu učitelů na práci s romskými dětmi.
- **Informace a výzkum**
- **Koordinace aktivit** – v řadě zemí se připravují koordinační pracovníci, vypracovávají se rozsáhlé projekty